

2012-11-30

**Landsbygdsdepartementet
103 33 Stockholm**

Synpunkter på förslagen i utredningen ”Uppdrag om alternativa metoder till djurförsök” (L 2012:1591).

Sammanfattning

Forska Utan Djurförsök vill inleda med att tacka för att utredningen kommit till stånd. Det är glädjande att utredningen föreslår förbättringar på alla de punkter som vi tog upp i ett förslag till handlingsplan som vi presenterade för Landsbygdsministern i maj 2011. Vi uppskattar särskilt utredningens förslag om att inrätta ett center för alternativ till djurförsök.

Utredningens förslag utgör ett viktigt underlag för att förstärka och förbättra arbetet med alternativ till djurförsök. Det är vår förhoppning att regeringen är beredda att avsätta de budgetmedel som behövs för att genomföra förändringarna, t.ex. att inrätta ett 3R-center som på ett strategiskt, målmedvetet och effektivt arbetar för att driva 3R-frågor.

Förslaget om att myndigheter ska delta i arbetet och att myndigheter ska ta fram handlingsplaner är viktigt och bra. Det är viktigt att även universiteten omfattas av kraven på att ta fram handlingsplaner.

Vi anser att forskningsstödet till 3R-relaterad forskning succesivt ska höjas för att kunna stödja fler projekt och även andra typer av projekt än vad dagens forskningsstöd till 3R-forskning via Vetenskapsrådets utlysningar, medger. Det är viktigt att det även finns medel till riktade, strategiska satsningar på 3R-forskning inom de områden som identifieras i strategiarbetet vid 3R-centret och på myndigheter. Vi anser att det särskilt bör göras satsningar på att utveckla och identifiera metoder att ersätta eller minska lidandet vid de mest plågsamma försöken.

Forska Utan Djurförsök stödjer inte förslagen om att ändra definitionen av djurförsök. Vi tror att det kan leda till ett försämrat djurskydd.

Kommentarer till förslagen i utredningen

Kapitel 3, Myndigheternas försöksdjuranvändning och samordning på 3R-området

Forska Utan Djurförsök stödjer utredningens förslag om att myndigheter ska utarbeta strategiska planer för hantering av försöksdjursfrågor och alternativa metoder till djurförsök. Resultaten bör

följas upp och redovisas i myndigheternas årsredovisningar. Forska Utan Djurförsök anser att även universiteten bör åläggas att ta fram handlingsplaner för 3R-arbete.

Forska Utan Djurförsök stödjer även utredningens förslag om att myndigheter ska delta mer i aktivt i 3R-arbetet och bidra med kompetens, bl.a. för att se till att de djurförsöksetiska nämnderna får tillräckliga underlag till beslut.

Kapitel 4, Integrering av alternativa metoder i den djurförsöksetiska prövningen

Utredningen anser att kompetensen i de djurförsöksetiska nämnderna måste höjas för att leva upp till kraven i EU:s försöksdjursdirektiv. Forska Utan Djurförsök delar denna bedömning. Att det finns brister i nämndernas kompetens gällande bl.a. alternativa metoder till djurförsök har lyfts fram av flera tidigare utredningar och av olika instanser.

För att ge nämnderna stöd och hjälp i dessa frågor föreslår utredningen dels obligatorisk utbildning och bättre möjligheter till vidareutbildning för ledamöterna. Även det föreslagna kompetenscentret för 3R-frågor ska också vara en resurs för de etiska nämnderna att ta hjälp av i sitt arbete. Det är synpunkter som vi delar.

Forska Utan Djurförsök anser att såväl de djurförsöksetiska nämnderna som djurskyddsorganen och myndigheter som utfärdar föreskrifter bör ha tillgång till expertkompetens kring 3R-aspekter kring användning av försöksdjur. Vi anser att ett nationellt kunskapscenter för 3R-frågor är nödvändigt för att Sverige ska uppfylla såväl nationellt uppställda mål som kraven i EU:s försöksdjursdirektiv.

Kapitel 5, Det statliga stödet för utveckling av alternativa metoder till djurförsök enligt 3R-principen

Forska Utan Djurförsök delar utredningens åsikt om att det är viktigt att Sverige fortsätter stödja 3R-relaterad forskning, vilket också framhålls som viktigt i försöksdjursdirektivet. Vi delar också utredningens åsikt om att det är viktigt att forskningsstödet utvärderas, att projekten följs upp kontinuerligt och att information om resultaten publiceras och sprids.

Minst lika viktigt är att det finns genomarbetade strategier för hur 3R-stödet ska få maximal effekt utifrån flera utgångspunkter:

- Hur ska forskningsstödet användas för att leda till reella och mätbara minskningar i antalet djur som används i försök?
- Hur kan 3R-principerna användas för att minska antalet djur som används i de försök där djuren utsätts för störst lidande och stress?
- Hur ska kompetensen hos svenska forskare som jobbar med projekt som kan leda till att djurförsök kan ersättas, tas till vara maximalt?

Forska Utan Djurförsök anser att forskningsstödet till 3R-relaterad forskning succesivt ska höjas för att kunna stödja fler projekt och även andra typer av projekt än vad dagens forskningsstöd till

3R-forskning via Vetenskapsrådets utlysningar, medger. Det finns ett stort behov av forskning inriktat både på att ersätta de djurförsök som görs inom biomedicinsk forskning i Sverige idag, och för att utnyttja den svenska kompetens som finns bl.a. inom toxikologi.

Det är viktigt att det även finns medel till riktade, strategiska satsningar på 3R-forskning inom de områden som identifieras i strategiarbetet vid 3R-centret och på myndigheter. Vi anser att det särskilt bör göras satsningar på att utveckla och identifiera metoder att ersätta eller minska lidandet vid de mest plågsamma försöken. Vi stödjer utredningens förslag om att det behövs medel som är skilda från forskningsstödet, för att kunna beställa utredningar och andra åtgärder som komplement till forskningen. Men det bör i framtiden även finnas medel för uppdragsforskning utifrån behov och prioriteringar som identifieras i arbetet med strategier.

Vi har även identifierat tre problem med det nuvarande systemet, som måste lösas:

- 1) En forskare kan ha flera bra projekt på gång – men kan med nuvarande system endast få anslag till ett av dem.
- 2) Det behöver finnas möjligheter till att få anslag för att föra ett projekt vidare från grundforskning/forskningssteget till att bli t.ex. en metod som kommer i bruk. Det kan t.ex. handla om en validerad och regulatoriskt godkänd testmetod, en metod som kan användas inom biologisk produktion eller utbildning. Det behövs därför resurser för att hjälpa forskarna ta sina forskningsresultat vidare. När det gäller toxikologiska testmetoder kan det t.ex. handla om stöd till prevalidering, val av kemikalier att använda i validering mm.
- 3) Det måste gå lättare och snabbare för forskare som är med i 3R-relaterade EU-finansierade projekt att söka och få kompletterande stöd från Sverige.

En mycket stor del av den totala forskningen i vårt land utförs av forskarstuderande. Eftersom det är stor konkurrens om forskarjobb efter examen är de forskarstuderande beroende av att under sin utbildning välja ämnen som har högt meritvärde. För att förbättra rekryteringen till 3R-forskningen rekommenderar vi att riktade medel för tjänster efter doktorsexamen avsätts, t. ex. för fortsatt arbete på den egna institutionen eller för post doc-vistelser i utlandet. Detta skulle leda till att det blir mycket mer attraktivt att söka sig till forskargrupper där 3R-arbete utförs, att forskning som lett till nya metoder skulle kunna implementeras och att metoder och idéer utvecklade i Sverige skulle få bättre internationell spridning. Återigen betonar vi att det är viktigt att det tillförs ökade medel till denna typ av satsningar.

Ett område som Forska Utan Djurförsök tittat närmare på är behovet av forskning och insatser för att utveckla och sprida ”nya toxikologin”. Vi anser att större och mer strategiska satsningar måste göras för att ersätta dagens djurtester med kostnadseffektiva och mer relevanta testmetoder. Först då går det att ställa krav på mer tester av fler kemikalier - och samtidigt minska och på sikt ersätta djurtester.

Just nu pågår utveckling av en helt ny generation testmetoder och riskbedömningsstrategier för att mer träffsäkert kunna bedöma hur kemikalier påverkar människor. Automatiserade system för tester på celler och datoriserade beräkningsmodeller ger mer information, till en bråkdel av tiden och kostnaderna för djurtester. Det finns stor kompetens bland svenska forskare, och Sverige skulle kunna få en ledande position inom detta område.

Dock utgör toxicitetstester en mycket liten del av djurförsöken i Sverige. Samtidigt som det är viktigt att stora satsningar görs inom ”nya toxikologin” bör inte sådana satsningar ske på

bekostnad av minst lika viktiga 3R-satsningar inom t.ex. biomedicinsk forskning, som är det område där flest djur används i Sverige (borträknat fiskar i provfiske).

Slutligen vill vi kommentera utredningens konstaterade om att utvärderingen av tidigare forskningsstöd visar på effekter enbart på arbetet inom det egna labbet. Metoderna sprids alltså inte. Detta innebär dock inte att satsningen var felaktig. Utredningen påpekar också att det brister i uppföljning och aktiviteter för att sprida metoderna vidare. För att forskningsstödet ska få önskad effekt krävs alltså även strategier för validering, publicering och spridning av nya metoder.

Kapitel 7, Utredningen föreslår ett Nationellt kompetenscentrum för 3R-frågor

Forska Utan Djurförsök anser att såväl de djurförsöksetiska nämnderna som djurskyddsorganen och myndigheter som utfärdar föreskrifter bör ha tillgång till expertkompetens kring 3R-aspekter kring användning av försöksdjur. Vi anser att ett nationellt kunskapscenter för 3R-frågor är nödvändigt för att Sverige ska uppfylla såväl nationellt uppställda mål som kraven i EU:s försöksdjursdirektiv.

Forska Utan Djurförsök stödjer till fullo utredningens förslag om att inrätta ett nationellt kompetenscenter för alternativa metoder till djurförsök, med en bemanning av minst fem handläggare. Vi delar också i stort utredningens förslag till arbetsuppgifter för centret. Viktigt är att satsningen är långsiktig samt att centrets personal fullt ut kan arbeta med att främja de 3Rens princip och inte även får andra arbetsuppgifter.

När Forska Utan Djurförsök uppvaktade landsbygdsminister Eskil Erlandsson i maj 2011, föreslog vi att ett 3R-center ska inrättas i anslutning till SCAW.

3R-utredningen föreslår istället att 3R-centret ska placeras vid jordbruksverket. Även om argumenteringen övertygar på vissa punkter, t.ex. att jordbruksverkets försöksdjursråd behöver ett exekutivt organ, är vi inte övertygade om att den bästa lösningen är att placera 3R-centret vid jordbruksverket.

Vi tror att det finns många fördelar med att inrätta ett 3R-center separat från jordbruksverket. Detta bl.a. för att tydligare skilja mellan 3R-centrets rådgivande och utbildande funktioner och jordbruksverkets förvaltningsuppdrag där det bl.a. ingår att fastställa föreskrifter och allmänna råd, och som huvudman för de djurförsöksetiska nämnderna,. Vi anser också att 3R-centret bör ha en tydligare inriktning mot att arbeta fram strategier, än vad som framgår av utredningens förslag. Även i detta arbete tror vi att det finns fördelar med ett center som är fristående från jordbruksverket.

Vi är också bekymrade över att beskrivningen i utredningen antyder att expertisen på området inte nödvändigtvis behöver finnas på kunskapscentret för 3R-frågor, utan konstaterar att ”en källa till denna kunskap är t.ex. Sveriges lantbruksuniversitet och det nätverk av experter som Nationellt Center för djurvälstånd (SCAW) har slutit till sig. Utredningen föreslår att SCAW utvecklar detta nätverk för att passa till kompetenscentrets behov samt assisterar centret i form av expertfunktion”. Varför då inte placera det nationella kunskapscentret vid SCAW direkt?

Den största delen av djurförsöken i Sverige (om man bortser från provfiske) sker vid universiteten. Vi tror att det skulle vara en fördel om 3R-centret hade en närmare anknytning till universiteten. Om 3R-centret placeras vid SCAW tror vi att det kan bidra till en bättre kommunikation och ökad förståelse för de problem som måste lösas för att uppnå målet: att 3R-principerna ska genomsyra all verksamhet i Sverige där djurförsök används idag.

Vi anser att de argument som framförs i utredningen till varför 3R-centret inte bör placeras vid t.ex. SCAW/SLU, inte håller. Som exempel nämns att 3R-centret ska assistera den centrala nämnden vid utvärdering av djurförsök i efterhand. I utredningen står att assistansen ”måste komma från en oberoende part som inte bedriver djurförsök”. Vår invändning mot argumentet är att 3R-centrets uppdrag inte skulle handla om att fatta bindande beslut, utan att assistera den centrala nämnden med kunskap. Det ankommer på den centrala nämnden att se till att utvärdering sker på ett korrekt sätt och göra en bedömning utifrån informationen de får bl.a. från 3R-centret. Med tanke på att den centrala nämnden troligen kommer att bestå delvis av forskare från universitet, är det märkligt att ställa krav på att ett organ som ska assistera den centrala nämnden måste vara fri från sådana kopplingar.

Ett liknande resonemang förs angående råd till de djurförsöksetiska nämnderna. I utredningen står att 3R-centret, för att kunna ge råd till etiska nämnderna, bör vara en part som inte själva har ärenden för beredning i etiska nämnder. Därför är det inte lämpligt att 3R-centret är placerat vid ett universitet. Men det är ju de djurförsöksetiska nämnderna, inte nämndernas rådgivande organ, som har att fatta beslut i ett ärende, efter att de sett till att ärendet blivit allsidigt belyst.

Det finns också exempel på att länsstyrelser, som ju är tillsynsmyndigheter i djurskyddsfrågor, själva ansöker om och ansvarar för vissa djurförsök såsom bedömningar av fiskebestånd. Att ställa högre krav på opartiskhet hos en rådgivande instans än på tillsynsmyndigheter och beslutande myndigheter såsom de djurförsöksetiska nämnderna, ter sig lite märkligt.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att argumenten för att placera 3R-centret vid jordbruksverket inte är övertygande. Vi anser fortfarande att det vore bättre att placera 3R-centret vid SCAW.

Om 3R-centret inte placeras vid SCAW, men det ändå förväntas att SCAW bl.a. utvecklar sitt expertnät för att bistå 3R-centret, är det viktigt att SCAW tillförs tillräckliga medel för att kunna bistå 3R-centret med kompetens.

Övriga kommentarer

Det finns aktörer som inte tas upp i utredningen, men som enligt vår mening bör inbjudas att delta i 3R-arbetet och som kan ha stor inverkan på den framtida användningen av försöksdjur. Det gäller t.ex. de lokala djurskyddsorgan som ska bildas, i enlighet med kraven i EU:s försöksdjursdirektiv. Forska Utan Djurförsök anser att det bör finnas mekanismer för att granskning av kvaliteten på de dokument (t.ex. råd och bästa praxis) som dessa ska ta fram. För att djurskyddsorganen ska kunna bidra till förändring och förbättring krävs samarbete och att djurskyddsorganen kan få hjälp från ett 3R-center och andra externa experter.

Forska Utan Djurförsök anser också att djurskyddsorganen ska åläggas att arbeta fram och publicera 3R-strategier och planer för arbetet på institutionen.

En fråga som inte tas upp alls i utredningen är hur forskningsfinansiärer, både statliga och privata, kan förmås att integrera 3Rens principer i sitt forskningsstöd.

En annan fråga som inte tas upp i utredningen är behovet av utbildningsinsatser vid utbildning av blivande forskare. Det behövs strategier både för att föra in "3R-tänkandet" tidigt i utbildningen, och för att utbilda framtidens forskare i metodik som kan arbetas i djurförsöksfri forskning.

Karin Gabrielson Morton
Sakkunnig
Forska Utan Djurförsök